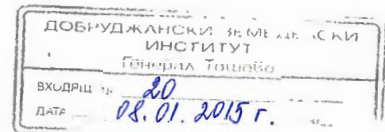

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурса за академичната длъжност „професор” по професионално направление 6.2. „Растителна защита”, обявен в ДВ бр.71 от 26.08.2014 г. за Добруджански земеделски институт, гр. Генерал Тошево

от проф. д-р Росица Борисова Бъчварова, назначена за член на научното жури по конкурса със Заповед № НП-07-55/05.11.2014 г. от Председателя на ССА и от директора на ДЗИ, Заповед № 457-д/06.11.2014г.

На конкурса за академичната длъжност „професор”, обявен от Добруджански земеделски институт, гр. Генерал Тошево в ДВ бр.71 от 26.08.2014 г., както и на интернет страниците на ССА и ДЗИ - Генерал Тошево, документи за участие е подал само един кандидат - доц. д-р Иван Димитров Киряков.

Кратки биографични данни на кандидата

Доц. д-р Иван Димитров Киряков е роден на 25.10.1960 г. в гр. Каварна, област Добрич. Той е завършил висше агрономическо образование във ВСИ „В. Коларов”, гр. Пловдив през 1987 г., специалност „Полевъдство”. От 1987 г. е избран за научен сътрудник- фитопатолог към секция „Зърнено бобови култури” към ИПС, гр. Генерал Тошево. Доц. Киряков защитава през 2000 г. дисертация на тема „Проучвания върху бактериозите по зрелия фасул (*Phaseolus vulgaris* L.) в България и средства за борба с тях” за присъждане на образователната и научна степен „Доктор”. От 2002 г. е старши научен сътрудник II степен (доцент) по фитопатология към секция „Зърнено бобови култури”, ДЗИ, гр. Г. Тошево. Кандидатът има необходимата компютърна грамотност и владее добре писмено и говоримо руски и английски езици.

Представената документация от кандидата е пълна и отговаря на извикванията на ЗРАС в Република България и на Правилника за прилагането му в ССА.

1. Научна и научно-приложна дейност:

Научните интереси на доц. Киряков са свързани с проучването на етиологията и епидемиологията на причинителите на болести по бобовите култури и други растителни патогени, устойчивост и средства за контрол.

Доц. д-р Киряков има 27 години научен стаж, общо 96 научни публикации и 15 научнопопулярни статии. От научните статии 46 са представени за предходни конкурси, а на конкурса за „професор” са представени 50 научни публикации (само една под печат), 7 ръководства и 11 патента.

От представените за конкурса от доц. Киряков научни публикации 4 са самостоятелни, а останалите в съавторство с други учени, като в 14 той е първи автор.

В реферирани български научни списания са публикувани 28 статии, 13 в Ann. Report of the Bean Improvement Cooperative, 1 в международно списание с IF, 5 в сборници от научни конференции и 3 в нереферирани български списания.

Не приемам за рецензиране само публикация 9, която според мен е научнопопулярна-обзорна, свързана с производството на фасул в България.

Научните публикации на доц. Киряков са цитирани в 88 научни статии, книги и дисертации, от които 20 са в международни списания с IF, 38 в международни списания и сборници от конференции и симпозиуми, 2 в книги, 11 в дисертационни и магистърски трудове в чужбина, 15 в дисертации в България и 2 в български списания. Всички цитирания на трудовете на доц. Киряков са в във прегледа на литературата, в методичната част и при обсъждане на резултатите.

Приемам посочените от кандидата справка за научните и научноприложни приноси. Получените резултати от научно изследователската работа на доц. Киряков подпомагат значително селекционния процес при бобовите култури и водят до създаване на сортове с повишена устойчивост към икономически важни болести.

Най-значимите приноси на доц. Киряков в областта на фитопатологията с научен и научноприложен характер са следните:

Научни приноси

- ✓ Проучено е генотипното разнообразие в популациите на *Colletotrichum lindemuthianum* (3, 4, 21, 27), *Uromices appendiculatus* (1, 3, 31, 33), *Xanthomonas axonopodis* pv. *phaseoli* (14) и *Fusarium oxysporum* f.sp. *lentis* (17) в България (27, 31, 33). Установено е, че в страната са разпространени девет физиологични раси на *C. lindemuthianum*. Идентифицирани са 90 патотипа на *U. appendiculatus*, групирани в девет физиологични групи. Проучена е вирулентността на 20 изолата от българската популация на *Xanthomonas axonopodis* pv. *phaseoli* при осем сорта фасул. Изследванията върху вегетативната съвместимост на изолати от популацията на *F.oxysporum* f.sp. *lentis* в България позволяват генотипното им групиране в две вегетативно съвместими групи (VCG) – VCG-0471 и VCG-047BG. Резултатите от тези проучвания позволяват насочване на селекционната дейност при фасула и лещата към най-вирулентните популации на тези патогени.
- ✓ Определена е оптималната доза инокулум от *Fusarium oxysporum* f.sp. *lentis* при полски оценка за устойчивост на изходен и селекционен материал от леща към този патоген (15).
- ✓ Разработени са две девет бални скали за отчитане реакцията на фасула при бактериен увяхване. Проучено е влиянието на генотипа и условията на околната среда. Установен е независим генетичен контрол на всеки един от двата основни симптома на болестта (18, 38).
- ✓ Установен е генетичният контрол на устойчивостта при сортове и линии фасул към *Colletotrichum lindemuthianum* (13, 32, 34) и *Uromices appendiculatus* (24). Натрупаната информация дава възможност за целенасочено използване на посочените сортове и линии в селекционната програма на фасула с оглед пирамидално натрупване на расово-специфични гени и създаването на сортове с комплексна устойчивост към болести.
- ✓ Проучена е устойчивостта на образци и линии фасул към основни за България болести – бактериален пригор (2, 12, 25, 30, 48, 50), ореолов пригор (25, 30, 48, 50), бактериен увяхване (10, 16, 19, 48, 50), антракноза (28,30), ръжда (5, 23, 29, 30, 33) и склеротиния (23, 25, 30, 46, 47). Натрупаната информация дава възможност за отбор на линии и сортове с висока устойчивост към една или няколко от посочените болести и тяхното

използване в селекцията за устойчивост към болести, както и за директно включване в производството.

- ✓ Направена е оценка на устойчивостта на линии и хибридни комбинации слънчоглед към основните за страната болести (мана, фома, фомопсис, склеротиния) и паразита синя китка, което позволява създаването на устойчиви хибриди (6, 20, 35).
- ✓ Направена е стопанска и фитопатологична оценка на 11 нови сорта фасул (7, 8, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45), които притежават различна устойчивост към основните болести по тази култура.
- ✓ Установена е устойчивостта на образци грах (*Pisum sativum* L.) към *Pseudomonas syringae* pv. *pisi* даваща възможност за използването им като източници на устойчивост при селекцията на тази култура (50).

Научноприложни приноси

- ✓ Установена е ефикасността на фунгициди за контрол на ръждата по фасула (26). Получените резултати показват, че фунгицидите Куадрис 25СК (азоксиструбин) и Фалкон 460ЕК (тебуконазол+спироксамин+триадименол) са високо ефикасни в борбата с ръждата по фасула. Поради липсата на регистрирани в България фунгициди за това заболяване получените резултати са с възможност за прилагане в практиката.
- ✓ Разработена е скала за селекционните признаци при обикновения фасул, даваща възможност за унифициране на подходите при селекция.
- ✓ Разработени са ръководства за Добри растителнозащитни практики (R-2, 3, 4, 5, 6) и Интегрирано управление на вредителите (R7) при бобовите култури.

Доц. Киряков е съавтор на създадени и са вписани в сортовата листа на Република България девет сорта зрял фасул (Добруджански ран, Пуклив 1, Мизия, Беслет, Елексир, Тракия, ГТБ Хелис, Радиол и Златан) и един сорт зеленчуков фасул (Пагане), както и един сорт многоцветен фасул (Родопея). Създадените сортове зрял фасул са с различен тип на храста, маса и форма на семената и устойчивост към две и повече болести. Сорт Родопея е първият регистриран у нас сорт многоцветен фасул (*Phaseolus coccineus* L.) подходящ за планинските райони. Понастоящем за страната основен сорт фасул е сорт Елексир.

Доц. Киряков е осъществил една специализация в САЩ в Университета в Канзас през 1993 г. Той е участвал и в редица международни конференции в страната и чужбина.

2. Преподавателска дейност и подготовка на кадри

От 2009 г до сега доц. Киряков е преподавател- доцент по растителна защита към катедра „Растениевъдство” в ТУ, гр. Варна.

Той е научен ръководител на един защитил докторант през 2007 г.- д-р Йорданка Станоева, с тема на дисертационния труд „Проучвания върху фузарииното увяхване по лещата (*Len culinaris* Mediks) в България” и на един докторант, отчислен с право на защита.

3. Организационни умения и компетенции

Доц. Киряков е бил научен секретар на ДЗИ, Ген. Тошево от 2003 до 2010 г. От 2010 до 2012 г. е изпълняващ длъжността директор на института, а от 2012 до сега е директор на Добруджанския земеделски институт, гр. Генерал Тошево.

Той е член на ЕС по „Общо земеделие и хранителни технологии” към ССА от 2006 до 2008 г. и през 2006 г. е бил член на ЕС по „Едногодишни и многогодишни бобови култури”.

От 2012 г. доц. Киряков е отговорен редактор на сп. Растениевъдни науки, а от 2006 до 2013 г. е член на редколегията на същото списание. Също така той е член на редколегията на сп. Field Crop Studies – Издание на Добруджанския земеделски институт в гр. Генерал Тошево от 2004 г. и от 2004-2008 г. на сп. „Научни трудове на СУБ”, клон Добрич.

Доц. Киряков е участвал в разработването на 7 научни проекта към ССА и е координатор от България в един научноизследователски международен проект по Програмата за трансгранично сътрудничество между България и Румъния, 2011-2013 г.

От 2004 до 2009 г. доц. Киряков е председател СУБ- клон Добрич.

Той е член на международната организация Bean Improvement Cooperative- САЩ от 1993 г.

3. Критични бележки и препоръки

Към доц. Киряков имам една препоръка:

- Да публикува монография с резултатите от дългогодишните си изследвания за основните болести по зърнено бобовите култури и устойчивост към тях при сортовете фасул и леща, която ще бъде изключително полезна както за изследователите в страната, така и за производителите.

Заключение:

Представената научна продукция и съавторство в признати сортове фасул, отговаря напълно на единните държавни изисквания, регламентирани в ЗРАСРБ и правилниците за неговото приложение. Обективната оценка на научната, научноприложна и други дейности и личните ми впечатления за кандидата, ми дават основание да предложа на уважаемото жури да присъди академичната длъжност „професор” на доц. д-р Иван Димитров Киряков и да препоръчам избирането му на академичната длъжност “професор” в професионално направление 6.2 Растителна защита по научна специалност “Растителна защита-фитопатология” от Научния съвет на ДЗИ гр. Генерал Тошево за секция „Зърнено бобови култури” в ДЗИ.

29.12.2014 г.

Рецензент:

Проф. дсн Росица Бъчварова